

СОЦІАЛЬНА ПЕРЦЕПЦІЯ ВЕТЕРАНІВ

Чернов А. А.

Центр допомоги врятованим (м. Полтава)

chernovpsychologist@gmail.com

Широко масштабна війна є значним викликом як для практичної психології так для теоретичної науки, не зважаючи на те що війна як соціальна катастрофа стається із значною чистотою та регулярністю, не всі феномени та суспільні явища які вона з собою приносить є систематизовані та описані. Так якщо проаналізувати деталі всі війн вони є в одно час схожі між особою в тій же мірі як і відрізняються одна від одної. Війна як об'єкт наукового дослідження настільки глибока та насправді маловивчена тема, що наукова проблематика явищ які вона із собою приносить буде турбувати не одне покоління вчених. Україна ведучи військові дії за своє право бути незалежною країною кожен день стикається з новими викликами як у зовнішній політиці так і внутрішньому самоврядуванні. Звужуючи об'єкт до предмета ми зосередимося на соціальній перцепції ветерана, перспектива вивчення заявленої тематики дозволяє уникнути розколу суспільства на військових та цивільних. Надати психологічну підтримку військовослужбовцям, що зараз захищають батьківщину та прямо вплинути на процес реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство. Тим паче наукові праці які б враховували трьох компонентну структуру ставлення (когнітивну, афективну та поведінкову) на разі відсутні.

Мета нижче викладеного опису: окреслити шляхи майбутнього дослідження в галузі соціальної психології, вже існуючого феномену від якого залежить загальне благополуччя нашого суспільства.

Галузі психології є взаємопов'язані між собою. Так, негативна соціальна перцепція ветерана війни прямо вплине на протікання його реадaptaції до цивільного суспільства, поглибить дезадаптивні психічні зміни, що відбулися в наслідок участі ним у військових діях, у випадку значного ураження психіки бойовим стресом при умові негативної соціальної перцепції вірогідність розвитку ПТСР, депресії, алкоголізації особистості підвищується [4].

З опису витікає прямий взаємозв'язок між соціальним сприйманням та індивідуальним психічним станом ветерана війни. Прикладом такого взаємозв'язку є Війна у В'єтнамі війна у Афганістані. Аналізуючи навіть не критичні випадки ураження бойовим стресом спостерігалися труднощі у реадaptaції

військовослужбовців до цивільного життя. Якщо узагальнити всі спостереження до процесу реадаптації то він має ознаки ненормативної кризи, яка пов'язана з перебудовою соціального життя, відновлення психологічних ролей та минулого статусу, який під час служби у ЗСУ було поставлено на паузу [1, 2]. Так фактором що сприяє швидкому та продуктивному проходженню кризового моменту в житті військовослужбовця є адекватна соціальна перцепція. Ми маємо на увазі сприймання реальних потреб та запитів реальної людини з позиції гуманістичного та індивідуального підходу, а не маніпулювання образами, що тиражують ЗМІ. Чисті рафіновані образи героя створюють не адекватні очікування, які значно впливають на каузальну атрибуцію, розчарування у власних очікуваннях стосовно ветерана провокує уникання його, власних проблем за найбільш песимістичним сценарієм це соціальна ізоляція, що негативним чином позначається як на самому суспільстві, оскільки суспільство дискримінує значну свою частину так і на психічному стані ветерана, який внаслідок ізоляції погіршується. На рівні чуток спостерігається тиражування очікування, а саме, що чоловіки та жінки повернувшись з лав ЗСУ візьмуться за розбудову держави. Такі очікування пов'язані з загальною тенденцією суспільства до ідеалізації ЗСУ та воїнів. Звичайно, деякі аспекти інформаційної політики держави, в цілому, позитивно впливають на ЗСУ та їх моральний стан. Так, на початку повномасштабного вторгнення спостерігалася велика кількість осіб, що прагнули добровільно долучитися до лав Збройних Сил України. Не останню роль в цьому зіграло соціальне схвалення від суспільства, захоплення військовослужбовцями, підтримка і повага. Але в подальшому образ застиг не еволюціонував і не змінився. При загальному схваленні військової служби, кількість добровольців значно поменшала. У ЗМІ майже відсутній образ військового який повернувся до цивільного життя та стикається з певними складнощами в ньому. Виходячи з доповіді МОН про стан соціальної перцепції ветеранів у загальному інформаційному полі зустрічається не розуміння образу жінки військового та проблем з якими вона стикається при поверненні до цивільного життя [3].

Так, інформаційне поле та існуючу в ньому інформацію ми можемо умовно прирівняти до когнітивного компоненту соціальної перцепції і оцінити його як умовно позитивний, хоча звертаю увагу на той недолік, що діючий військовослужбовець у ЗМІ фігурує значно частіше ніж ветеран. Крім того, останнім часом зустрічаються висвітлення конфліктних ситуацій в

основному пов'язаних з дією ТЦК. При загально-прийнятій негативній оцінці дій ухиянтів, нажаль, зустрічається і негативна оцінка дій ТЦК, що в свою чергу може і використовувється в рамках інформаційної війни проти України рф. Так, оцінивши когнітивний компонент спробуємо проаналізувати найбільш доступний для спостереження, а саме поведінковий компонент. І тут ми натикаємося на парадокс описаний Р.Лап'єра де судження не відповідають реальній поведінці. При зустрічі з діючим військовим або ветераном у цивільних осіб, що не є надавачами соціальних послуг спостерігається уникання. Хоча декларовані ними судження носять схвальний та підтримуючий характер. Вивчення поведінкового компоненту соціальної перцепції, хоч і має певні складнощі в більш менш достовірній формі його можливо досліджувати за допомогою природнього експерименту, адже на нашу думку, отримані данні достовірні та самі гіпотези мають чітке емпіричне підтвердження. Саму соціальну психологію значно просунули вперед експерименти С. Мілгрема аніж вивчення вже звичних суджень та їх інтерпретація. С. Мігрем звернув увагу на контекст поведінки індивідуума, експериментальні умови в яких відбувалася поведінка, відійшовши від парадигми судження визначають поведінку. Стотно соціальної перцепції ветеранів, то вона не рівномірна і неоднозначна в науковому полі. Нажаль, поки що не має жодних досліджень поведінкового компоненту. З власних спостережень – це або поведінка уникання, або надмірної ідеалізації, як такий стереотип дій стосовно ветерана не сформований.

Розкриття теми соціальної перцепції ветеранів повномасштабної війни з рф поки, що не може бути розкрита вичерпно, майбутнє дослідження повинно спиратися на вивчення когнітивного, афективного та поведінкового компоненту. Якщо з когнітивним компонентом та афективним ситуація є більш-менш зрозумілою. Дизайн дослідження, а саме його операційна складова може ґрунтуватися на релевантному підборі опитувальника, то вивчення поведінкового компоненту за побудови ситуації взаємодії з ветераном бажано досліджувати при контролі змінних. Важливість та доцільність роботи ми довели у своїх тезах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заїка В., Платов А. Вивчення проявів ПТСР у військових після демобілізації. *Збірник наукових праць Миколаївського*

інституту розвитку людини закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Серія: Педагогічні та психологічні науки / За заг. ред. А. М. Старевої. Випуск VIII. Миколаїв: МІРЛ ЗВО Університету «Україна», 2024. С. 91–97.

2. Заїка В., Платов А. Особливості проявів ПТСР у військових після демобілізації. *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу* : збірник матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф., 5-6 грудня 2023 р. / Полт. ін-т економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» ; відп. ред. Р. Басенко. Полтава : ПІЕП, 2024. С. 247 – 249.

3. Кінселла М., Арас В. Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні: підсумковий аналітичний звіт. ООН міграція МОМ листопад 2023 р. С. 43.

4. Чернов А. А., Заїка В. М., Лебедев В. А. Особливості психологічного консультування військовослужбовців, які були звільнені в запас або у відставку за станом здоров'я, під час дії воєнного стану. *Психолого-педагогічні координати розвитку особистості* : зб. наук. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (1-2 червня 2023 р.). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 246–255.

ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВИХ СЦЕНАРІЇВ ЖІНОК

Шаповал Я. Л.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
yashapoval07@gmail.com*

Сучасне суспільство переживає період інтенсивних змін, що впливають на всі аспекти людського існування. У контексті цих трансформацій, особливо важливим є вивчення і розуміння життєвих сценаріїв особистості, які є важливими факторами в побудові індивідуальної та колективної ідентичності. Одним зі значущих напрямків в дослідженні життєвих сценаріїв є їхній розгляд з гендерної перспективи, оскільки гендерна ідентичність впливає на формування та реалізацію життєвих планів та цілей. При цьому незважаючи на значні досягнення в гендерних дослідженнях, багато аспектів життєвих сценаріїв жінок залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті – визначити та охарактеризувати специфічні риси життєвих сценаріїв жінок.